

BEZBOŻNY (94) ai

bez- (92), bef- (2).

e jasne; -o- (3) *Mącz, KochPs, GórnTroas, -ó- (1) BiałKat.*

sg m N bezbożny (17). ◇ G bezbożn(e)go (7). ◇ D bezbożn(e)mu (1). ◇ A bezbożn(e)go (2). ◇ I bezbożnym (4). ◇ L bezbożnym (1). ◇ V bezbożny (1). ◇ f N bezbożną (4). ◇ A bezbożną (2). ◇ n A bezbożn(e) (3). ◇ pl N m pers bezbożni (11). subst bezbożné (3); -é (1), -(e) (2). ◇ G bezbożnych (20). ◇ D bezbożnym (7). ◇ A m pers bezbożn(e) (7). ◇ I m bezbożnymi (2) *KromRozm III, CzechRozm, bezbożn(e)mi (1) WujJud.* ◇ V bezbożni (1).

W funkcji rzeczownika (32).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

W odniesieniu do człowieka (z zabarwieniem ujemnym o ludziach odmiennej wiary): nie wierzący w Boga, nie znający prawdziwego Boga, niepobożny, bluźnierczy, heretycki, pogański; zły, niemoralny; *atheos Mącz, Calep, Cn; impius, a pietate, a religione remotus, sacrilegus Cn (94)*: Tákýe towarzysztwa też zbory zwany być mogą/ ále bezbożnych. *KromRozm III A6 [2 r.], F4v; Duřfá bezbożnego požáda złego/ nie řmiłúie řie nád bliźnim řwoim. Leop Prov 21/10; náwroćcie řie/ thedy obáčýćie cóć zá roznoć miedzy řpráwiedliwym á bezbożnym [inter iustum et impium] Leop Mal 3/18, li6v, Prov 14/32, 20/26, 21/7, 27 (22); Atheos, Bezbożny. Zápámieťáły człowiek zbáwienia řwego. Mącz 19a; Gdzie iuż więć bezbożny człek wřzytek Kořciół wćzynił Kácerzem/ pothępionym/ y záráżonym. *SarnUzn G7; GórnDworz D; Acz Król Iego Miłość [...] Sektę Trideiftów bezbóžnych z Kroleřtwá řwego przez Dekrét zgłádzic á wywołáć raczył BiałKat a2; vkaźcie mi kto ták przed Lutrem trzymał/ okrom Heretykow bezbożnych/ řádem Kořcielnym řpráwiedliwie potępionych. WujJud 2v, 2, 214, 228v; BudBib 2.Reg 4/11; BiałKaz D4; CzechRozm 240; Iż kto Jezufá [...] odbieży: [...] zá Moyřelzá řie vchwyći/ że ten y Bogá łámega wrychle porzući/ y z chřiřćianiná/ nie zořtánie żydem/ále rychley bezbożnym pogáninem. CzechRozm 236, 240; Przeciw ktorym [heretykom] řzořty Zbor zložony iest/ y ná nim iáko bezbożni bluznierce potępieni řá. SkarJedn 392; CzechEp 406; Seruetus Hiřzpan/ człowiek nád wřzelákie podobieńřtwo bezbożny/ o którym piřzá/ iż řię dla tego tylko nárođił/ áby nie řam był nářprořnieřzy y náplugáwřzy Lutherus ReszPrz 79, 90; Calep 109b; Y Buřiris bezbożny/ kiedy błáęał bogi/ Nie dźięćię ofiárowáł/ lecz to co ma rogi. GórnTroas 71; Godźieneř Pánie Iezu Chryřte wřzelkiew czći y chwały/ kilká kroć krzykliwym głofem bezbożnych Zydow/ ná řmierć żáđány. LatHar 542, 19, 298, 326, 437, 640 (8); WujNT 39; tám zřáđ dopiero bezbożny Prorok [Balaam]/ do domu řwego wroćiwřzy řie/ chytře á przewrotne Proroctwo/ o vpadku onego ludu/ przez grzech Báłwochwáľřtwá Pogáńkiego/ przeciw niemu wyđáł PowodPr 4; krzyknął bezbożny Zářtęp [Tatarzy]/ y więźnie. Lecz był okrzyk rożny. SzarzRyt Cv, B.**

W połączeniach szeregowych (2): Zakon nye yeřt vřtáwyon řpráwyedliwemu/ ále nyeřpráwyedliwym á nyepořluřřnym/ bezbożnym á grzeřřnym/ złofciwym y zmázányym *KromRozm II nv; RejAp 92.*

Wyrażenie: »bezbożny poganin, poganiec« (4): A przecię tam pánuią bezbożni [!] pogáni. *MycPrz I B4v*; tedy řie y wielu inych mieyřć piřmá ř. w podeyřźrenie bezbożnym pogáńcom przywođic wáżá *CzechRozm 137, 102, 236.*

Szeregi: »bezbożny i gruby«: To ciało (które jest na ołtarzu [!] weźłobie Krolowie witali/ a mężowie (niegd) bezbożni y grubi uczyniwszy daleką drogę/ z wielką mu się boiżnią y prześtrachem pokłonili. *SkarŻyw* 28.

»bezbożny i grzeszny« (2): A jeśliżć sprawiedliwy záledwie będzie zbawiony: beľbożny y grzeľfny/ gdzie się wkaże? *Leop* 1.*Petr* 4/18, 1.*Tim* 1/9.

»jawny, bezbożny i niewstydlivy«: a k temu/ ile może być/ potwarcom naszym iawnym/ bezbożnym y niewstydlivym/ żebym gęby zamknął. *CzechRozm* Av.

»bezbożny i niecnotliwy«: Piľze Lutherus/ y winiue Károlftáduľszá: iż tak był bezbożnym/ y niecnotliwym człowiekiem/ iż nie wierzył/ aby jeden Bog był na ziemi y na niebie. *ReszPrz* 75.

»bezbożny i niewstydlivy«: Iáko káždy z Piotrá Roľfettá mnichá bezbożnego y niewstydliviego orácyey *De laudibus Romanae urbis*, łácnobaczyć może. *CzechEp* 84.

»przekłety a bezbożny«: Ale ty przekłety a bezbożny wodzu Izráelľki/ ktore dzień zamierzony przyľzedł czáľu niepráwośći: tho mowi Pan Bog; Odeń Infuľę/ zdeym Koronę *Leop* Ez 21/25.

»srog i a bezbożny«: Ktemu obiecał iá [obľubienicę = Kościół] wćikáć gwałty rozlicznymi ludzi frogich a bezbożnych/ pokuľzáiac they itáłośći iey. *RejAp* AA8.

»bezbożny a złego sumienia«: y [ten kto] drogę nieprzyiacielowi do oľięgniienia łwey Oyczyzny łciele/ zá nieprzyiacielá Oyczyzny ma być łádzon/ a łnadź zá gorľzego nád poľtronnego/ y ielli to bezbożny a złego łumnienia łyn/ ktory mátkę łwá ráni/ zábijie/ chociaľz tylko iemu łámemu bywa wzyteczna *Phil* N4.

»zły a bezbożny«: Przethoź niepowľtawáią źli a bezbożni w łádzie: áni grzeľfnicy w rádnie łprawiedliwych. *Leop* Ps 1/5.

»zły, bezbożny i niewstydlivy«: A iákoźby człowiek źły/ bezbożny/ y niewstydlivy łzkodźić miał? *CzechRozm* 230.

W przen (5): Spráwiedliwy ie/ a náľyca duľfę łwoię: ále brzuch bezbożnych/ nienáľycony [*Venter autem impiorum insaturabilis*]. *Leop* *Prov* 13/25, 21/4; *WujJud* A8v; *CzechRozm* 137; *LatHar* 79.

a. *W odniesieniu do postępowania i rzeczy: przeciwny (prawdziwej) wierze, niepobożny, bluźnierczy, kacerski, heretycki, pogański; źły, niemoralny, nieuczciwy; impius Vulg; atheos, sacrilegus Cn (18)* : Potym Ioláľfát Krol Iudľki wľtápił w przyiacielľtwo z Ochozyáľsem Krolem Iľráelľkim/ ktorego wczynki były bezbożne *Leop* 2. *Par* 20/35; *CzechRozm* 171v; Pychy peľen nietylko ludźmi brákuie/ Ale y Bogá łobie łekce łzácuie: Bezbożné myśli iego/ łpráwy brzydlivé: Bo niepómni ná łády twé łprawiedliwé. *KochPs* 15; *SkarŻyw* 81; [Katolicy] ktorzy iż łłowem Bozym/ czárow łwych/ guľłow y kuglarľtw bezbożnych obronić nie mogá: bo im iest wľzędy ná odpor: przetoź łłowo Boże hydząc/ łząc y łłumiąc/ ná wywody łię Filozowľkie zdobywáią *CzechEp* 132, 85; *PowodPr* 40; Gdy moc błáď wzięł bezbożny/ łam łię opárl/ iż nie Zgáľłá powľzeczna wiárá. *SzarzRyt* C2v; Bowiem lichwá bezbożna/ Iudaľzow poľáźek/ Należy teź do iego miľternych bieľáźek. *KlonWor* 79.

W poľáczeniach szeregowych (4): *RejZwierc* 131; Wľzyľtkie Vota, [...] łą nie potrzebne/ łłupie/ niepodobne/ ále teź bezbożne/ Pogáńľkie/ źydowľkie/ potępione/ błęďne/ Dyabelľkie/ czárownicze/ odľzczepieńcze/ przeciwnie wľzyľtkim łwiętym. *ReszPrz* 60, 59; *PowodPr* 39.

Szeregi: »bezbożny i niechrześcijański«: Káždy człowiek kłámćá/ co Pánu Chryśtuśowi przypifowác y w liczbę go thych pokłádác/ rzecz bezbożna y niechrześciánfka ieft. *BiałKat* 268v.

»zły i bezbożny«: Bo gdzieć będzie zła y bezbożna wiára/ tedyć też pewnie nigdy z siebie owocow dobrych nie wypuści. *CzechEp* 57.

W przen (3) : [*Archiloch poeta*] Z Lykámblem oycem/ w bogátych Thebách/ znákomitym Doiezdźáiác duż niewinnych rymem iádowitym Gdy ie przywiódł do zadźierzgu/ znácznie fię obłowił/ Sam siebie y pioro fwoie bezbożne ogłowił. *KlonŻal* C4; PP. Litewscy dobrze czynią ze swego Prosa bronią od tych bezbożnych Constitutyi *ActReg* 166; Zwiedz [Boże] z brzydkiey drogi/ gdzie nowiną cnotá/ Chytróści ważne; pośmiechem profototá. Wyftępkí rośkofz: ciężkość fłużyć Bogu/ W bezbożnym progú. *GrabowSet* M4.

Synonimy: grzeszny, niecnotliwy, niewstydlivy, przekłety, złościwy, zły, zmazany; **a.** niechrześcijański, nieprzystojny, zły.

Cf **NIEZBOŻNY, PRZENIEZBOŻNY, PRZEZBOŻNY**

KN